

Κ.Π ΚΑΒΑΦΗΣ

1. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ο Κωνσταντίνος Πέτρου Καβάφης είναι από τους μεγαλύτερους ποιητές της νεότερης Ελλάδας, με πλατιά απήχηση και στον ευρωπαϊκό χώρο. Το έργο του Καβάφης έγινε παγκοσμίως γνωστό κατά την διάρκεια της ζωής του, αλλά κυρίως μετά τον θάνατό του. Μολονότι το έργο του δεν είναι ποσοτικά μεγάλο, ωστόσο το περιεχόμενο της καβαφικής ποιήσεως και η ιδιορρυθμία της απασχολούν ολοένα και περισσότερο την ελληνική και ξένη κριτική.

Ο Κωνσταντίνος Καβάφης γεννήθηκε στις 29 Απριλίου του 1863 και πέθανε το 1933, την ημέρα των γενεθλίων του, σε ηλικία 70 χρόνων. Γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια, όπου έζησε και τα περισσότερα χρόνια της ζωής του. Ο Κ. Π. Καβάφης ήταν το ένατο και τελευταίο παιδί του Πέτρου Ι. Καβάφης, μεγαλέμπορου βαμβακιού, από φαναριώτικο γένος που οι ρίζες του φαίνεται πως είναι βυζαντινές, και της Χαρίκλειας Φωτιάδη, η οποία καταγόταν από παλαιότατη οικογένεια της Πόλης. Ο μικρός Καβάφης ζει τα πρώτα παιδικά του χρόνια στην Αλεξάνδρεια, μέσα σε εξαιρετικές συνθήκες ευημερίας.

Το 1870 με το θάνατο του πατέρα του Καβάφης αρχίζει η σταθερή πορεία της οικογένειας προς την **οικονομική κρίση** και παρακμή. Το 1872 η οικογένεια Καβάφης μετακομίζει στην Αγγλία. Ο μικρός Καβάφης σπουδάζει σε αγγλικό σχολείο, όπου διδάσκεται ως μητρική του γλώσσα την αγγλική, αλλά παράλληλα μαθαίνει και ελληνικά και γαλλικά. Μετά από έξι χρόνια παραμονής στην Αγγλία αναγκάζονται να επιστρέψουν στην Αλεξάνδρεια, καθώς τα οικονομικά της οικογένειας είναι άσχημα, αφού διαλύεται η οικογενειακή επιχείρηση.

Το 1882 στη διάρκεια της αιγυπτιακής εξέγερσης κατά των Άγγλων, ολόκληρη η οικογένεια Καβάφης μετακομίζει στην Κωνσταντινούπολη, στο σπίτι του Φαναριώτη παππού του, Γεωργάκη Φωτιάδη. Η τριετής παραμονή του ποιητή στην Πόλη αποδεικνύεται ιδιαίτερος σημαντική, καθώς εκείνη την περίοδο αρχίζει να εκδηλώνει το ενδιαφέρον του για την πολιτική και την δημοσιογραφική σταδιοδρομία. Το πιο αξιοσημείωτο αυτής της περιόδου είναι το γεγονός ότι η παραμονή του στην Πόλη συμπίπτει με τις πρώτες μαρτυρημένες συστηματικές του προσπάθειες να επιδοθεί στην τέχνη του ποιητικού λόγου. Τον καιρό εκείνο συμπληρώνει και τις μελέτες του πάνω στην αρχαία και μεσαιωνική ελληνική φιλολογία που είχε αρχίσει την εποχή που βρισκόταν στην Αγγλία.¹

Τον Οκτώβριο του 1885 ο Καβάφης γυρίζει στην Αλεξάνδρεια μαζί με την μητέρα του και τους αδελφούς του, Αλέξανδρο και Παύλο. Με την επιστροφή του εγκαταλείπει την αγγλική υπηκοότητα και παίρνει την ελληνική.

Τα πρώτα χρόνια μετά την επιστροφή στην Αλεξάνδρεια ο Καβάφης αλλάζει διάφορα επαγγέλματα, όπως του δημοσιογράφου στην εφημερίδα «Τηλέγραφος». Στα 29 του χρόνια ο νεαρός Καβάφης εγκαταλείπει τα νεανικά του όνειρα, όταν προσελήφθη ως έμμισθος υπάλληλος σε κάποιο κυβερνητικό γραφείο, του Υπουργείου Δημοσίων Έργων της Αιγύπτου, όπου παρέμεινε εκεί επί τριάντα χρόνια, μέχρι το 1922.²

¹ Βλ. www.snhell.gr/akavafi.html

² Πιεθής, *Εισαγωγή*, 1993, σελ. 6.

Ὁ Καβάφης ἠθέλεε τὸν ἑαυτό του **ταγμένο στὴν τέχνη** τού, γιὰ αὐτὸ καὶ θεωροῦσε προδοσία τὸ γεγονὸς ὅτι βγήκε ἀπὸ τὴν φυσικὴ του γραμμὴ καὶ ἔγινε κυβερνητικὸς ὑπάλληλος.

Ἔνας νέος ποιητὴς μ' ἐπεσκέφθηκε. Ἦταν πολὺ πτωχὸς, ἐξοῦσε ἀπὸ τὴν φιλολογικὴ του ἐργασία, καὶ μὲ φαίνονταν σὰν κάπως νὰ λυποῦνταν βλέποντας τὸ καλὸ σπίτι ποὺ κατοικοῦσα, τὸν δούλο μου ποὺ τὸν ἔφερε ἓνα καλὰ σερβιτὸ τσαί, τὰ ρούχα μου τὰ καμωμένα σὲ καλὸ ράπτη. Εἶπε: "Τὶ φρικτὸ πράγμα νὰ ἔχει κανεὶς νὰ παλεύει νὰ βγάξει τὰ πρὸς τὸ ζῆν, νὰ κυνηγᾷς συνδρομητὰς γιὰ περιοδικὸ σου, ἀγοραστὰς γιὰ βιβλίό σου".

Δὲν θέλησα νὰ τὸν ἀφήσω στὴν πλάνη τοῦ καὶ τὸν εἶπα μερικὰ λόγια, περίπου σὰν τὰ ἐξῆς. Δυσάρεστη καὶ βαρειά ἡ θέσις τοῦ -ἀλλὰ τὶ ἀκριβὰ ποῦ μὲ κόστιζαν ἐμένα οἱ μικρὲς μου πολυτέλειες. Γιὰ νὰ τὲς ἀποκτήσω βγήκα ἀπ' τὴν φυσικὴ μου γραμμὴ καὶ ἔγινα ἓνας κυβερνητικὸς ὑπάλληλος (τὶ γελοῖο), καὶ ξοδιάζω καὶ χάνω τόσες πολυτίμες ὥρες τὴν ἡμέρα, στὲς ὁποῖες πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ οἱ ὥρες καμάτου καὶ χαννώσεως ποὺ τὲς διαδέχονται. Τὶ ζημιὰ, τὶ ζημιὰ, τὶ προδοσία. Ἐνῶ ἐκεῖνος ὁ πτωχὸς δὲν χάνει καμιὰ ὥρα: εἶναι πάντα ἐκεῖ, πιστὸ καὶ τοῦ καθήκοντος παιδὶ τῆς Τέχνης.

Πόσες φορές μὲς στὴν δουλειά μου μ' ἔρχεται μιὰ ὠραία ἰδέα, μιὰ σπάνια εἰκόνα, σὰν ἐτοιμοκαμωμένοι αἰφνίδιοι στίχοι, καὶ ἀναγκάζομαι νὰ τὰ παραμελῶ, διότι ἡ ὑπηρεσία δὲν ἀναβάλλεται. Ἐπειτα σὰν γυρίσω σπίτι μου, σὰν συνέλθω κομματί, γυρεύω νὰ τ' ἀνακαλέσω ἀλλὰ πάνε πιά. Καὶ δικαίως. Μοιάζει σὰν ἡ Τέχνη νὰ μὲ λέγει "Δὲν εἶμαι μιὰ δούλα ἐγὼ γιὰ νὰ μὲ διώχνεις σὰν ἔρχομαι, καὶ νὰ ῥοχομαι σὰν θές. Εἶμαι ἡ μεγαλύτερη Κερὰ τοῦ κόσμου. Καὶ ἂν μὲ ἀρνήθηκες -προδοτὴ καὶ ταπεινὴ- γιὰ τὸ ἐλεεινὰ σου καλὸ σπίτι, γιὰ τὰ ἐλεεινὰ σου καλὰ ρούχα, γιὰ τὴν ἐλεεινὴ καλὴ κοινωνικὴ σου θέση, ἀρκέσου μ' αὐτὰ λοιπόν, (ἀλλὰ ποῦ μπορεῖς ν' ἀρκεσθεῖς) καὶ μὲ τὲς λίγες στιγμὲς ποὺ ὅταν ἔρχομαι συμπίπτει νὰ εἶσαι ἐτοιμὸς νὰ μὲ δεχθεῖς, βγαλμένος στὴν πόρτα νὰ μὲ περιμένεις, ὅπως ἔπρεπε νὰ εἶσαι κάθε μέρα.

(ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ, Γ)³

Τὸ 1907 μετακομίζει καὶ ἐγκαθίσταται στὸ περίφημο σπίτι ἐργαστήρι τῆς ὁδοῦ **Λειψίους**, ὅπου καὶ θὰ περάσει τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς του δημιουργώντας τὸ σημαντικότερο τμήμα, ποσοτικὰ καὶ ποιοτικὰ, τοῦ ἔργου τού.

Σημαντικὸς σταθμὸς στὴν καριέρα τοῦ εἶναι τὸ **παράσημο τοῦ Φοίνικος** ποὺ τοῦ ἀπένευσε τὸ 1926 ἡ κυβέρνησις τοῦ δικτάτορα Πάγκαλου, τὸ ὁποῖο ὁ ἀλεξανδρινὸς ποιητὴς **ἀποδέχθηκε ὑποστηρίζοντας πῶς** τὸ παράσημο τοῦ τὸ ἀπένευσε ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία, τὴν ὁποία θεωρεῖ ὅτι θὰ προσβάλλει ἂν δὲν τὸ δεχθεῖ.⁴

Ὁ Καβάφης **ἦταν** μοναχικὴ φυσιογνωμία καὶ ἡ ζωὴ του θὰ μπορούσε νὰ χαρακτηριστεῖ τακτοποιημένη καὶ πεζή.

Εἶχε ἀρκετὲς ἰδιορρυθμίες, ὅπως τὸ γεγονὸς ὅτι δὲν χρησιμοποίησε ποτὲ ἠλεκτρικὸ ρεύμα στὸ σπίτι του καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ χώρου, μετὰ τὴν δύση τοῦ ἡλίου, γινόταν μὲ κερί. Ἀκόμη μιὰ ἰδιορρυθμία, ποὺ φανερώνει καὶ τὴν ἀφοσίωσή του στὴν τέχνη τῆς ποίησης, εἶναι ἡ ἐκδοτικὴ του ἰδιοτυπία, ὅτι παρότι δημοσίευε τακτικὰ ἔργα του, δὲν ἐξέδωσε ποτὲ δικό του βιβλίον, παρὰ μόνον τύπωνε τὰ ποιήματά του σὲ μονόφυλλα ποὺ τὰ συνένωνε καὶ στὴ συνέχεια ἔκανε αὐτοσχέδιες συλλογές.⁵

³ Βλ. www.snhell.gr/akavafi.html

⁴ Πιερχῆς, *Εἰσαγωγή*, 1993, σελ. 8-9.

⁵ Βλ. www.snhell.gr/akavafi.html

Όσον αφορά την **έρωτική του ζωή** ή ιδιαιτερότητά του είναι πασίγνωστη, τὸ γεγονός δηλαδή ὅτι οἱ ἐρωτικοὶ του σύντροφοι ἦσαν τοῦ ἰδίου φύλλου. Ὡστόσο, δὲν θὰ πρέπει νὰ παραλειφθεῖ μιὰ φημολογία, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ Ἀλέκος Σεγκόπουλος, θαυμαστής τῆς ποίησής του καὶ βασικὸς κληρονόμος τῆς μικρῆς του παρουσίας, ὑπῆρξε γιὸς τοῦ ἀλεξανδρινοῦ ποιητῆ. Ὅσον ἀφορᾷ τὴ σχέση του μὲ τὸ γυναικεῖο φύλλο, ὁ ἀλεξανδρινὸς ποιητῆς δὲν ἀπολάμβανε ἰδιαίτερα τὴ συναναστροφή μαζί τους, ὡστόσο ἐξαίρεση ἀποτελέσει ἡ μεγάλη ἠθοποιὸς, Κατίνα Παξινού, σύντροφος τοῦ Ἀλέξη Μινωτή, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Καβάφης συνδεόταν μὲ στενὴ φιλία. Ὡστόσο, ἀπὸ μαρτυρίες φίλων του, μὲ τοὺς ὁποίους ἀλληλογραφοῦσε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς παραμονῆς του στὴν Κωνσταντινούπολη, φαίνεται πὼς τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὁ Καβάφης δὲν ἦταν ἀποκλειστικὰ ὁμοφυλόφιλος. Βέβαια, ὁ ποιητῆς δὲν ἐξέθετε ποτὲ στοὺς φίλους του τὰ προσωπικά του καὶ γιὰ αὐτὸ συχνὰ ἐκείνοι διαμαρτύρονταν.⁶

Ἀπὸ τὸ **1930** ὁ ποιητῆς ἀρχίζει νὰ ἔχει ἐνοχλήσεις στὸν λάρυγγα. Τὸν Ἰούλιο τοῦ 1932 οἱ γιατροὶ διαπιστώνουν καρκίνου τοῦ λάρυγγα. Ἡ ὑγεία του ἐπιδεινώνεται συνεχῶς καὶ στὶς ἀρχὲς Ἀπριλίου 1933 μεταφέρεται ἀπὸ τὸν Ἀλέκο καὶ τὴ Ρίκα Σεγκοπούλου στὸ Ἑλληνικὸ Νοσοκομεῖο τῆς Ἀλεξάνδρειας, ὅπου καὶ θὰ πεθάνει ἀπὸ συμφόρηση τὸ Σάββατο 29 Ἀπριλίου, ἡμέρα τῶν γενεθλίων του, στὶς δύο τὸ πρωί.⁷

2. ΤΟ ΕΡΓΟ Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ

Εἶναι γεγονός ὅτι γιὰ νὰ γνωρίσει κανεὶς καλύτερα τὸ ἔργο τοῦ Καβάφη πρέπει νὰ ἀκολουθήσει νοερὰ ὁλόκληρη τὴν **ἱστορία τῆς Ἀλεξάνδρειας**, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ ποιητῆς τὴν παρουσιάζει στὰ ποιήματά του. Κατὰ τὴν ἄποψή του ἡ πιδὸ λαμπρὴ περίοδος τῆς Ἀλεξάνδρειας εἶναι τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς ἑλληνικῆς κυριαρχίας, ἀπὸ τὸ 300π.Χ. μέχρι τὸ 200π.Χ., ἐνὸς μετὰ τὴν κατάκτησή της ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ἀρχίζει ἡ παρακμὴ. Στὴ συνέχεια ἔρχεται ὁ χριστιανισμὸς, πὺ συμπληρώνει τὴ φθορὰ τοῦ ἑλληνικοῦ παγανιστικοῦ πνεύματος καὶ, τέλος, ἡ κατάκτηση τῆς πόλης ἀπὸ τοὺς Ἄραβες τὴ βυθίζει στὸ ἀπόλυτο σκοτάδι.⁸

Αὐτὴ ἡ πορεία τῆς Ἀλεξάνδρειας ἀπὸ τὴν λάμψη κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἑλληνικῆς κυριαρχίας, μέχρι τὴν πτώση τῆς πόλης καὶ τὸ ἀπόλυτο σκοτάδι, καθρεφτίζεται ὁλοκάθαρα στὴν ποίηση τοῦ Καβάφη καὶ ἴσως γιὰ αὐτὸ οἱ πρώτοι ἐπικριτὲς του τοῦ ἀποδώσανε τὸν τίτλο τοῦ «**ποιητῆ τῆς παρακμῆς**».

Ἡ ἐργογραφία τοῦ Καβάφη μπορεῖ νὰ χωριστεῖ ἀρχικὰ σὲ δύο βασικὲς κατηγορίες, τὰ Ποιήματα καὶ τὰ Πεζά. Τὰ Πεζά μποροῦν νὰ χωριστοῦν σὲ τρεῖς βασικὲς ἐνότητες, τὰ Δημιουργικά, τὰ Κριτικά καὶ τὰ Προσωπικά. Ὅσον ἀφορᾷ τὰ Ποιήματα, αὐτὰ μποροῦν νὰ χωριστοῦν σὲ τέσσερις βασικὲς ἐνότητες, τὰ Ἀναγνωρισμένα, δηλαδή τὰ 153 ποιήματα πὺ πρόλαβε νὰ ἐκδώσει ὁ ποιητῆς καὶ τὸ ἓνα πὺ εἶχε ἔτοιμο γιὰ ἔκδοση, ἀλλὰ δὲν πρόλαβε, τὰ Ἀποκηρυγμένα ποιήματα καὶ τὶς μεταφράσεις, συνολικὰ 37 ποιήματα, τὰ ὁποῖα ὁ Καβάφης εἴτε εἶχε ξαναγράψει, εἴτε ἀποκηρύξει, τὰ Κρυμμένα ποιήματα, πὺ ὁ Καβάφης δὲν εἶχε ἐκδώσει, ἀλλὰ διεσώθησαν στὸ Ἀρχεῖο Καβάφη καὶ τὰ Ἀτελή, σχεδιάσματα ποιημάτων πὺ διεσώθησαν καὶ αὐτὰ στὸ Ἀρχεῖο Καβάφη.⁹

Ἡ παραμονὴ του στὴν Κωνσταντινούπολη συμπίπτει μὲ τὶς πρώτες μαρτυρημένες συστηματικὲς του προσπάθειες, τὸ 1884, νὰ ἐπιδοθεῖ στὴν τέχνη τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Ἀπὸ τεκμήριου τῆς πρώτης αὐτῆς προσπάθειας τοῦ Καβάφη ἀποτελεῖ μιὰ ὁμάδα **ἀδημοσίευτων**, ἀπὸ τὸν ἴδιο, ποιημάτων, τὰ ὁποῖα ἐξέδωσε μαζί μὲ ἄλλα ἀνέκδοτα ποιήματα, τὸ 1968, ὁ Γ. Π. Σαββίδης. Δύο ἀπὸ αὐτὰ εἶναι γραμμένα

⁶ Καρακούσης, 1995.

⁷ Πιερίης, *Εἰσαγωγή*, 1993, σελ. 10-11.

⁸ Βλ. <http://gym-peir-irakl.ira.sch.gr/20cent/index.htm>

⁹ Βλ. www.snhell.gr/akavafi.html

στά αγγλικά, μαρτυρώντας έξαρχής την έκφραστική διγλωσσία του Καβάφη, στοιχείο που χαρακτηρίζει γενικότερα την όλη συγγραφική του προσπάθεια. Έπίσης, την περίοδο αυτή επιχείρησε να μεταφράσει ολοκληρωτή την κωμωδία του Shakespeare, “Much ado about nothing”.

Το πρώτο κείμενο που βλέπει το φως της δημοσιότητας είναι το πεζό «Το κοράλλιον υπό μυθολογικήν έποψιν», το οποίο δημοσιεύτηκε στην έφημερίδα «Κωνσταντινούπολις», στις 3 Ιανουαρίου 1886. Στα πρώτα αυτά έργα του ο ποιητής υπέγραφε ως Κωνστ. Φ. Καβάφης, από το επίθετο του παππού του, Φωτιάδης. Μόλις το 1899 χρησιμοποιεί το όνομα του πατέρα του και υπογράφει ως Κ. Π. Καβάφης. Στις 15 Μαρτίου 1886 δημοσιεύεται για **πρώτη φορά ποίημα** του Καβάφη, με τον τίτλο «Βακχικόν», στην έφημερίδα «Έσπερος» της Λειψίας. Από καλλιτεχνική πάντως άποψη οι πρώτες αυτές ποιητικές προσπάθειες του Καβάφη βρίσκονται κάτω από την άμεση επίδραση του αθηναϊκού ρομαντισμού, με χαρακτηριστικά στοιχεία την καθαρεύουσα γλώσσα και την άπαισιόδοξη φιλοσοφία.

Από τον Αύγουστο του 1886 μέχρι και το 1891 ο ποιητής δεν δημοσιεύει κανένα έργο του. Ωστόσο, συνεχίζει τη συγγραφή ποιημάτων και μεταφράσεων, που είναι γνωστά ως **Άποκηρυγμένα**. Τα ποιήματα της περιόδου είναι 37 τόν αριθμό, τα οποία ο ίδιος ο ποιητής είτε είχε ξαναγράψει, είτε άποκηρύξει.¹⁰

Η σημαντικότερη, ώστόσο, χρονολογική τομή ως προς την εξέλιξη του καβαφικού έργου, τοποθετείται στο 1891. Τη χρονιά αυτή ο Καβάφης εκδίδει σε μονόφυλλο το πρώτο πραγματικά αξιόλογο ποίημά του, με τίτλο «**Κτίσται**», όπως και δύο σημαντικά πεζά του κείμενα. Ένα από αυτά είναι περί των «Έλγινείων» μαρμάρων, που παρουσιάζει δημόσια την πολιτική πλευρά του ποιητή και την ευαισθησία του απέναντι στο θέμα της επιστροφής των μαρμάρων του Παρθενώνος. Άξιοσημείωτο είναι, ακόμη, ότι την ίδια αυτή χρονιά ο Καβάφης πειραματίζεται δημιουργικά, γράφοντας ένα δισυπόστατο ποίημα, στο οποίο ένσωματώνει, χωρίς να τηρεί το μετρικό σχήμα του πρωτοτύπου, μεταφρασμένες περικοπές από το περίφημο ποίημα «**Correspondances**», του Μποντλαίρ, ποίημα που κατέχει θεμελιακή θέση στην ιστορία του ευρωπαϊκού συμβολισμού. Η πειραματική αυτή διασταύρωση του Καβάφη, αλλά και η σοβαρή θητεία του κατά την δεκαετία που άκολουθεί στα καλλιτεχνικά κινήματα του παρνασσιισμού και του συμβολισμού είναι καθοριστικής σημασίας για όλη την ποιητική του προσπάθεια. Στην πραγματικότητα όλα τα άριστουργήματα της πρώτης περιόδου γράφονται κάτω από την έπιρροή του συμβολισμού.¹¹ Τον Αύγουστο του 1891 ξεκινά να συντάσσει ένα **λεξικό**, το οποίο περιέχει 530 άσυνήθιστες λέξεις ή νεολογισμούς, που συνοδεύονται και με παραθέματα φράσεων στις οποίες είχε συναντήσει τις λέξεις αυτές ή τους νεολογισμούς ο ποιητής. Το έργο αυτό ολοκληρώθηκε το 1918.¹²

Με την άρχή του **20^{ου}** αιώνα και ως το θάνατο του, ο Καβάφης μπαίνει σε μιά περίοδο, με ένοποιητικό χαρακτηριστικό γεγονός ότι έχει βρει την προσωπική του φωνή, άρχίζει να συγκροτεί τη δική του ποιητική περιοχή, ή οποία μάλιστα, κατά τον ίδιο τον ποιητή όρίζεται από τρεις μεγάλους θεματικούς κύκλους που συχνά συμπλέκονται μέσα στο πλαίσιο του ίδιου ποιήματος. Πρόκειται για τον φιλοσοφικό, τον ιστορικό και τον ήδονικό κύκλο, με βάση τους οποίους διακρίνεται αντίστοιχα ή ποίησή του σε φιλοσοφική, ιστορική και ήδονική. Από καλλιτεχνική άποψη είναι φανερό ότι ο ποιητής έχει περάσει όριστικά σε μιά περίοδο του ποιητικού ρεαλισμού. Ωστόσο, και σε αυτήν την περίοδο διακρίνονται κάποιες έσωτερικές τομές, με κυριότερη εκείνη του 1917/18, όποτε ο ποιητής άπελευθερώνεται από κάθε είδους κοινωνικές δεσμεύσεις και προκαταλήψεις και αποφασίζει να προχωρήσει τη ρεαλιστική του διατύπωση σε όρια πολυ τολμηρά και νεοτερικά, έντεινοντας και άποσαφηνίζοντας την ιδιομορφία των έρωτικών του ποιημάτων, σε αντίθεση με το παρελθόν που δίσταζε να άποκαλύψει μέσα από τα ποιήματά του την ιδιαιτερότητά του. Σε προσωπικές σημειώσεις που βρέθηκαν στο σπίτι του ποιητή στην Άλεξάνδρεια άναφέρει: *Μ' έπέρασεν από τον νοϋ άπόψε να γράψω δια τον έρωτά μου και όμως δεν θα το κάμω. Τί δύναμι που έχει ή πρόληψις.*

¹⁰ Δασκαλόπουλος, 2001, σελ. 25-27.

¹¹ Πιερός, *Είσαγωγή*, 1993, σελ. 6- 7.

¹² Δασκαλόπουλος, 2001, σελ. 29.

Ἐγὼ ἐλευθερώθηκα ἀπὸ αὐτὴν, ἀλλὰ σκέπτομαι τοὺς σκλαβωμένους ὑπὸ τὰ μάτια τῶν ὀπιοίων μορεῖ νὰ πέση αὐτὸ τὸ χαρτί. Καὶ σταματῶ. Τί μικροψυχία. Ἄς σημειώσω ὅμως ἓνα γράμμα- T- ὡς σύμβολο αὐτῆς τῆς στιγμῆς.¹³

Τὰ 154 ποιήματα, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ ἐπίσημο ποιητικὸ σῶμα, τυπώθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1935 στὴν Ἀλεξάνδρεια, σὲ πολυτελεῖ ἔκδοσι, ποὺ τὴν ἐπιμελήθηκαν οἱ κληρονόμοι τοῦ ποιητῆ, μὲ τίτλο «Ποιήματα», ἐνῶ τὸ 1968 ἐκδόθηκαν τὰ ἀνέκδοτα ποιήματά του.¹⁴

Ἡ περὶπτωσή του εἶναι μοναδικὴ στὰ νεοελληνικὰ γράμματα. Ξεκίνησε ὡς μέτριος Φαναριώτης, πέρασε ἀπὸ τὸν παρνασσισμὸ καὶ τὸν συμβολισμό, γιὰ νὰ καταλήξει σ' ἓναν ἐκπληκτικῆς εὐστοχίας καὶ ἤθους ρεαλισμὸ. Τὰ ποιήματά του, λυρικά καὶ δραματικὰ κατὰ βάση, ἔχουν ἀνθρωποκεντρικὸ χαρακτήρα. Στους στίχους του κυκλοφορεῖ ἓνας ὀλόκληρος λαὸς ἐπώνυμων καὶ ἀνώνυμων προσώπων, φυσιογνωμίες ἱστορικῆς καὶ ψευδοϊστορικῆς, μορφῆς τῆς μυθολογίας, μὰ καὶ τῆς σύγχρονης τοῦ Ἀλεξάνδρειας. Τὰ περιστάτικα ποὺ μᾶς ἀφηγεῖται βρίσκονται στὸ περιθώριο τῆς ἐπίσημης Ἱστορίας. Προτιμᾷ νὰ κινεῖται περισσότερο στὶς περιοχὲς τοῦ ἑλληνιστικοῦ κόσμου καὶ στὶς πολιτικῆς καὶ θρησκευτικῆς ἴντριγκες τοῦ Βυζαντίου, παρὰ στὴν ἀρχαιοελληνικὴ κοινωμία. Τὸ σύνολο τοῦ ἔργου του, ὑποβάλλουν ἢ φυλετικὴ συνοχὴ καὶ συνείδηση ὀλόκληρου τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου. Ὁ Γ. Π. Σαββίδης, στὸν ὁποῖον ὀφείλει πολλὰ ἢ καβαφικὴ φιλολογία, δήλωνε τὸ 1963 ὅτι μοροῦμε ἀνεπιφύλακτα νὰ ὀνομάσουμε τὸν Καβάφη ἔθνικὸ ποιητῆ. Στὴν ποιήσή του συγκλίνουν καὶ συγχωνεύονται μὲ μοναδικὸ τρόπο ποικίλα ρεύματα, ἐνῶ ταυτόχρονα διαγράφεται καθαρὰ τὸ πρόσωπο τοῦ ἑλληνικοῦ μοντερνισμοῦ. Ὅπως συμβαίνει μὲ ὅλους τοὺς μεζζονες ποιητῆς, ὁ Καβάφης προηγήθηκε τῆς ἐποχῆς του καί, ὅπως ἔχει παρατηρηθεῖ, «μίλησε γιὰ τὸν ἔρωτα καὶ τὸν θάνατο, γιὰ τὴ βία καὶ τὴ μέθη τῆς ἐξουσίας, γιὰ τὸν πολιτικὸ ὀπορτουнизмὸ καὶ τὴ διάψευση τῶν μεγάλων ἰδανικῶν». Εἶναι ὁ πρῶτος Ἑλληνας ποιητῆς μὲ τόση μεγάλη ἀπήχηση στὸ ἐξωτερικὸ, σχεδὸν σὲ ὅλες τὶς γλώσσες. Εἶναι, ἐπιπλέον, ὁ μοναδικὸς μέχρι στιγμῆς σύγχρονος Ἑλληνας ποιητῆς, ποὺ ἔχει ἐπηρεάσει σὲ τέτοια ἔκτασι καὶ μὲ τόση διάρκεια νεώτερους ξένους ποιητῆς σὲ πολλὰς χώρες.

Ἡ γλῶσσα εἶναι ἡ βασικὴ συνιστώσα τοῦ ποιητικοῦ μεγαλείου, ὑπερτονίζει τὴ λόγια προέλευση τῶν «ἐκλεκτῶν» λέξεων τῆς καβαφικῆς ποιήσεως καὶ τὴν ἐντυπωσιακὴ, γιὰ τὰ φιλολογικὰ δεδομένα τῆς ἐποχῆς, πρόσμειξή τους μὲ τὶς λέξεις τῆς καθομιλουμένης. Τὸ λεξιλόγιό του Καβάφης δὲν παρουσιάζει μῆτε τὴν ποσότητα, μῆτε τὸ εὖρος, μῆτε τὴν ποικιλία, ὥστε νὰ χαρακτηριστεῖ. Στὴ θέση τῆς λεξιλογικῆς εὐρύτητας ὁ Καβάφης ἔταξε τὸ μέγιστο παιχνίδι τῶν σημασιολογικῶν ἀποχρώσεων. Στὸ δημοφιλὲς ποίημα ὁ ποιητῆς ὀμιλεῖ γιὰ τὸν «πηγαμὸ στὴν Ἰθάκη», γιὰ τὸ «φθάσιμον ἐκεῖ», γιὰ «βγάλσιμο στὸ δρόμο» πρὸς τὴν Ἰθάκη, γιὰ «ἄραγμα στὸ νησί» - καὶ ὡστόσο ἀπὸ κανέναν στίχο τοῦ περιώνυμου ποιήματος δὲν συνάγεται ὅτι ὁ ἦρωας εἶναι Ἰθακήσιος ποὺ παλινοστεῖ καὶ ὄχι κάποιος ποὺ πρόκειται νὰ ταξιδέψει, γιὰ πρώτη ἴσως φορὰ, στὴν Ἰθάκη.

Τὸ καβαφικὸ διαφοροῦμενο μᾶς παρασέρνει ἐξάλλου καὶ στὰ ἐρωτικὰ ποιήματα. Στὸ «Θέατρον τῆς Σιδῶνος» ὁ «πρὸ πάντων εὐειδῆς» ἔφηβος εἶναι, κατὰ τὴ λαμπρὴ διατύπωση, «ποικίλως ἀρεστός» - ὅπου τὸ ὀμοφυλοφιλικὸ ὑπονοούμενο τοῦ ἐπιρρηματος τονίζεται ἢ λανθάνει ἀναλόγως μὲ τὴν ἀναγνωστικὴ μας προαίρεση. Καὶ δὲν εἶναι λίγα τὰ ποιήματα τοῦ Καβάφης ποὺ ἔχουν πιστωθεῖ στὴν ὀμοφυλοφιλικὴ τάση χωρὶς, ὡστόσο, νὰ παρέχουν ἀδιαμφισβήτητες ἐνδείξεις: ὁ ποιητῆς εἶναι ἀπαράμιλλος στὶς σημασιολογικῆς ἀποκρύψεις, παραλλαγῆς καὶ διαφοροποιήσεις. Ὅσοι θέλουμε νὰ ἀπολαύσουμε τὴν ἐρωτικὴ «τόλμη» τοῦ ποιητῆ, αὐτὴ ὑπάρχει καὶ σὲ ὑπερθετικὸ κριτικὸ βαθμὸ, ὄχι ὅμως στὴν ὀμοφυλοφιλικὴ θεματικὴ, ὅσο σὲ ἄλλα μοτίβα ἐρωτικὰ.

¹³ Πιερῆς, *Εἰσαγωγή*, 1993, σελ. 8.

¹⁴ Βλ. <http://users.hol.gr/~barbanis/cavafy/> & www.snhell.gr/akavafi.html

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Δασκαλόπουλος Δ. & Στασινοπούλου Μ., 'Ο βίος και τὸ ἔργο τοῦ Κ. Π. Καβάφη, Ἀθήνα 2001.
2. Ἰλίνσκαγια Σ., Κ. Π. Καβάφης, Ἄπαντα τὰ ποιήματα, Ἀθήνα 2003.
3. Καρακούσης Α., Καβάφης Κ., Ἄπαντα Καβάφη: τόμος Ι. Ποιήματα, τόμος ΙΙ. Ἀνέκδοτα ποιήματα, τόμος V. Ἀναλύσεις καὶ κριτικές, Ἀθήνα 1995.
4. Πιερχῆς Μ., Εἰσαγωγή στὴν ποίηση τοῦ Καβάφη, Ἡράκλειο 1993.
5. Πιερχῆς Μ., Φῶς - Σκοτάδι, Ἡράκλειο 1993.
6. Πιερχῆς Μ., Εἰσαγωγή στὴν ποίηση τοῦ Καβάφη. Ἐπιλογή κριτικῶν κειμένων, Ἡράκλειο 1994.
7. Πιερχῆς Μ., Χῶρος, Φῶς καὶ Λόγος. Ἡ διαλεκτικὴ τοῦ «μέσα - ἔξω» στὴν ποίηση τοῦ Καβάφη, Ἀθήνα 1992.
8. Καβάφης Κ., Ποιήματα, τόμος Α', επιμ. Γ. Π. Σαββίδης, εκδ. Ἴκαρος.
9. Καβάφης Κ., Μικρὰ ποιήματα, τόμος Α', επιμ. Γ. Π. Σαββίδης, εκδ. Ἐρμῆς.

4. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. www.snhell.gr/akavafi.html
2. <http://gym-peir-irakl.ira.sch.gr/20cent/index.htm>
3. <http://users.hol.gr/~barbanis/cavafy/>
4. <http://users.compulink.gr/apet/kavafis/>